

PHÂN TÍCH BÀI THƠ SÓNG CỦA XUÂN QUỲNH

1. Phân tích bài thơ Sóng của Xuân Quỳnh

Ta từng biết đến những vần thơ yêu đương vội vàng, hối hả của ông hoàng thơ tình Xuân Diệu: “Đã hôn rồi hôn lại/ Cho đến mãi muôn đời/ Đến tan cả đất trời/ Anh mới thôi dào dạt”. Nhưng cũng không thể không nhắc đến một Xuân Quỳnh với tình yêu dịu dàng, nhưng đậm sâu, khắc khoải, điển tình của người con gái. Tình yêu ấy đã được thể hiện đầy đủ và trọn vẹn nhất trong bài: “Sóng”.

Bài thơ được in trong tập “Hoa dọc chiến hào”, viết khi bà đứng trước biển Diêm Điền. Lúc này Xuân Quỳnh đang ở độ tuổi 25, vừa trải qua những đổ vỡ trong tình yêu. Người phụ nữ ở độ tuổi này có suy nghĩ rất chín về tình yêu; mặt khác cũng thấy được ý thức của cái “tôi” bên cạnh cái ta chung. Tác giả cũng không đặt tình yêu trong quan hệ cảm tính một chiều mà thể hiện khát vọng tình yêu như một nhu cầu tự nhận thức, khám phá.

Mở đầu bài thơ với hai câu thơ cùng cấu trúc tạo nên những làn sóng vừa nhẹ nhàng vừa mạnh mẽ: “Dữ dội và dịu êm/ Ôn ào và lặng lẽ”. Câu thơ tạo thành hai cặp đối lập: “dữ dội / ôn ào” và “dịu êm / lặng lẽ”, chỉ với bốn tính từ nhưng Xuân Quỳnh đã diễn tả đầy đủ những cung bậc khác nhau của sóng. Đây đồng thời cũng chính là cung bậc cảm xúc của người con gái khi yêu. Xuân Quỳnh ngắt nhịp 2/3 cho câu thơ, đồng thời với sự luân phiên nhịp nhàng bằng trắc đã có thấy sự đối nghịch trong những trạng thái của sóng, cũng là trạng thái của em, với liên từ “và” đã khẳng định dù chúng là những xúc cảm đối nghịch nhưng luôn song song tồn tại với nhau, không mâu thuẫn mà đan xen, vận động và có sự chuyển hóa. Đây chính là những cung bậc cảm xúc phức tạp trong tâm hồn người con gái đang yêu.

Chuyện tình yêu mấy ai có thể hiểu sâu sắc và tường tận, nhưng người con gái ở đây không chịu những yếu tố mập mờ như thế, cô quyết tâm từ bỏ không gian nhỏ hẹp, đến với không gian rộng lớn:

*Sóng không hiểu nổi mình
Sóng tìm ra tận bể*

Đây quả thực là một quyết định hết sức táo bạo, quyết liệt của người con gái. Nó khác hẳn người con gái trong xã hội cũ luôn bẽn lẽn, thẹn thùng, không dám quyết định cuộc đời mình. Còn người con gái chủ động tìm kiếm câu trả lời, tìm kiếm hạnh phúc.

Khát khao được yêu thương là nỗi khát khao muôn đời, đặc biệt là tuổi trẻ. Xuân Diệu đã từng viết rằng: “Làm sóng được mà không yêu/ Không nhớ không thương một người nào”. Yêu đương như một lẽ tất yếu của con người, và người con gái trong bài thơ cũng vậy, nỗi khát khao tình yêu bồi hồi trong lồng ngực trẻ, luôn thổn thức, rục rịch. Các từ “ngày xưa”, “ngày sau” khẳng định sự trường tồn vĩnh cửu của sóng cũng như sự trường tồn vĩnh cửu, bất diệt của tình yêu:

*“Nỗi khát vọng tình yêu
Bồi hồi trong ngực trẻ”*

Trong bất cứ vấn đề nào của cuộc sống, con người luôn có nhu cầu giải mã, lí giải chúng và trong tình yêu của không phải là một ngoại lệ: “Trước muôn trùng sóng bể /.../ Khi nào ta yêu nhau”. Hình tượng sóng được Xuân Quỳnh sử dụng để diễn tả bản chất của tình yêu đó là sự bí ẩn không thể lí giải được. Giữa em và muôn trùng sóng bể có sự đối lập rất rõ nét, em nhỏ bé, mong manh, hữu hạn trước cái vô biên, rộng lớn của vũ trụ, chính điều đó đã làm thức dậy những suy tư, trăn trở trong lòng cô gái đang yêu. Từ “em nghĩ” được lặp lại hai lần, nhấn mạnh vào nhu cầu khám phá, cắt nghĩa. Em nghĩ về biển lớn “Từ nơi nào sóng lên?” và câu trả lời là “Sóng bắt đầu từ gió”; em nghĩ về anh và em, là câu hỏi muôn đời: “Khi nào ta yêu nhau?”, và câu trả lời thật chính xác: “Em cũng không biết nữa”. Quả đúng tình yêu chẳng thể đo đếm, cân đo chính xác từng giây phút, từng thời điểm, tình yêu như một

cơn mưa rào, bất chợt đến khiến ta ngỡ ngàng, hạnh phúc. Hai câu hỏi của nhân vật trữ tình đan cài, hòa quyện vào nhau, chúng dường như nhập vào làm một. Nếu như nguồn gốc của sóng, ta có thể cắt nghĩa được, thì nguồn cội của tình yêu ta lại không thể cắt nghĩa nổi. Đó là một điều lạ lùng, bí ẩn, đây cũng chính là yếu tố tạo nên sự hấp dẫn cho tình yêu.

Những nhịp sóng khi êm đềm, khi dâng lên cuộn trào cũng như chính cung bậc cảm xúc trong tình yêu: Con sóng dưới lòng sâu/ .../ Dù muôn vời cách trở. Nổi nhớ là cảm xúc chủ đạo của đoạn thơ này, nổi nhớ ấy gắn với không gian “dưới lòng sâu”, “trên mặt nước”, với “bờ”; nó bao trùm cả thời gian “ngày đêm không ngủ được”, và xâm chiếm tâm hồn con người, ngay cả trong vô thức “Lòng em nhớ đến anh/ Cả trong mơ còn thức”. Một tiếng “nhớ” thôi mà đã diễn tả đầy đủ được tình yêu em dành cho anh. Đồng thời đây là khổ duy nhất trong bài có đến 6 câu thơ, sự phá cách ấy đã góp phần diễn tả trào dâng mãnh liệt của nỗi nhớ trong tình yêu.

Nổi nhớ da diết, khắc khoải đi cùng với sự thủy chung, son sắt trong tình yêu của nhân vật trữ tình: “Dẫu xuôi về phương Bắc/.../ Hướng về anh – một phương”. Phương Bắc và phương Nam là hai địa danh cách xa nhau hàng ngàn cây số, sử dụng hai danh từ này nói lên sự xa xôi, cách trở. Đặc biệt trong cách dùng từ xuôi về Bắc, ngược về Nam dường như đã hàm chứa sự cách trở, éo le, những biến động trong cuộc đời. Nhưng đối lập với cái thường biến ấy là sự bất biến “Nơi nào em cũng nghĩ/ Hướng về anh – một phương”. Đó là biểu hiện của tấm lòng thủy chung, son sắt.

*“Ở ngoài kia đại dương
Trăm ngàn con sóng đó
Con nào chẳng tới bờ
Dù muôn vời cách trở”*

Trong khổ thơ, Xuân Quỳnh sử dụng rất sáng tạo cặp hình ảnh ẩn dụ “sóng – bờ” ở đây được sử dụng rất mới mẻ dù đã được nói đến nhiều trong ca dao, thơ cũ. Nếu trong ca dao, sóng/ thuyền/ đò là ẩn dụ cho người con trai, bờ/ bến ẩn dụ cho người con gái; thì ở đây “sóng” lại là hình ảnh của người con gái, “bờ” là niềm hạnh phúc sum vầy. Như vậy, trong khổ thơ, ta không chỉ thấy vẻ đẹp của một tình yêu mãnh liệt, thủy chung mà còn thấy được sự chủ động đầy mạnh mẽ của người con gái khi yêu.

Từ bỏ cái chật chội, bé nhỏ Xuân Quỳnh hướng đến cái lớn lao hơn, đẹp đẽ hơn đó là khát vọng dâng hiến và bất tử hóa tình yêu: Cuộc đời tuy dài thế/.../ Để ngàn năm còn vỗ. Khổ thơ thứ tám vừa là suy tư về không gian, thời gian nhưng đồng thời cũng thể hiện những nhận thức trong tình yêu và đi đến ước nguyện được tan ra, được dâng hiến trọn vẹn trong tình yêu. Nhà thơ khao khát tình yêu của mình hoà trong tình yêu của mọi người. “Tan ra” không phải mất đi mà hoà giữa cái chung và cái riêng. Tình yêu như thế không bao giờ cô đơn.

Bài thơ sáng tạo hình tượng sóng đặc sắc, giàu ý nghĩa biểu tượng. Kết hợp với kết cấu song hành giữa “sóng” và “em” khi đan cài, hòa quyện làm một khi tách rời, độc lập để nhìn ngắm, nhận thức và soi chiếu nhau. Thể thơ ngũ ngôn, giàu nhịp điệu, ngôn ngữ tinh tế, giàu cảm xúc đã góp phần tạo nên sự thành công của tác phẩm.

Với hình tượng “sóng” giàu sức biểu cảm và trên cơ sở khám phá sự tương đồng “sóng” và “em”, Xuân Quỳnh đã diễn tả một cách chân thực và đầy đủ nhất tình yêu của một người phụ nữ thiết tha, nồng nàn, chung thủy, muốn vượt lên thử thách, bão giông của cuộc đời và sự hữu hạn của đời người để sống trọn vẹn trong tình yêu. Tình yêu ấy vừa mang vẻ đẹp truyền thống vừa có những nét hiện đại.

2. Cảm nhận bài thơ Sóng của Xuân Quỳnh

Đọc thơ của Xuân Quỳnh lúc nào cũng thấy tình yêu của nữ sĩ mãnh liệt đậm sâu lắm. Có lúc như thuyền với biển chẳng chia lìa, đôi khi lại nhẹ nhàng man mác trong cái gió lạnh mùa thu. Sóng cũng vậy, cả bài thơ là thứ tình yêu mãnh liệt sâu sắc, đọc bài ta như chìm trong những cơn sóng tình yêu dạt dào, đôi lúc lại ngỡ ngác, hồn nhiên, như tấm lòng người con gái trẻ tràn đầy hi vọng về một tình yêu vĩnh cửu, ngọt ngào.

Hình tượng sóng và “em” là một phép ẩn dụ tuyệt vời, em như con sóng xô bờ, nhào vào lòng anh với tình yêu cháy bỏng, nồng nàn. Tâm trạng khi yêu và được yêu của người con gái nó lạ lùng lắm, lúc thì ồn ào, nhiệt tình, cứ níu lấy tay người thương mà thủ thỉ, chuyện trò. Nhưng có những ngày lại thấy chàng trai gãi đầu gãi tai, tự hỏi: “Minh đã làm gì sai?”, nguyên nhân chỉ vì bỗng thấy em dịu dàng, lặng lẽ quá, chẳng giống em chút nào. Như cơn sóng lúc này lúc kia “Ồn ào và lặng lẽ/Dữ dội và dịu êm”. Chẳng ai cắt nghĩa nổi, cái tâm sự, tiếng lòng của phụ nữ đặc biệt trong tình yêu lại càng phức tạp, rối rắm, nhiều người cứ cười nghĩ, ôi tâm sự phụ nữ khác nào nắm tay vò!

Tư tưởng về tình yêu của Xuân Quỳnh tiến bộ và cởi mở như con sóng vậy, “Sông không hiểu nổi mình/ Sóng tìm ra tận bể”, bà nghĩ tình yêu nếu giấu giếm e ngại thì tình yêu còn đâu là thăng hoa là hạnh phúc, quyết không để như thế được, bà đem thứ tình yêu ấy giải bày vào thơ văn, những vần thơ dạt dào cảm xúc, thể giới văn chương chính là biển của bà, nơi ấy chẳng phải giấu điều gì, tình yêu cũng vậy. Những câu thơ như động lực, lời khuyên cho thế hệ phụ nữ thời bấy giờ, đừng khư khư ôm lấy tình yêu mãi thế, mở lòng và bày tỏ đi, các cô gái ạ, ai cũng có quyền mưu cầu hạnh phúc, sao chúng ta lại không? Cái tôi trong tình yêu của nữ sĩ được thể hiện rất tinh tế và sâu sắc, vừa mềm mại uyển chuyển vừa là sức sống niềm tin yêu mạnh mẽ của người con gái.

Xuân Quỳnh khát vọng tình yêu lắm, với bà tình yêu là lẽ sống, nhưng bà không vội vàng, vồ vập như Xuân Diệu. Tình yêu của bà cứ chậm chậm, lúc cuồng nhiệt lúc êm đềm như làn sóng. Đặc biệt là cái đức tính cao đẹp của người phụ nữ Việt Nam ta từ xưa đến nay vẫn thế, được tác giả khẳng định trong hai câu thơ “Ôi con sóng ngày xưa/Và ngày sau vẫn thế”. Sự thủy chung, sắt son một lòng trong tình yêu thật đáng quý, đáng yêu quá, dù năm tháng đổi thay, dòng đời xô đẩy con sóng ấy vẫn như hôm nào trở về vỗ vào bờ cát. Như tình yêu của người phụ nữ, vốn chịu nhiều thiệt thòi, nhưng chưa bao giờ có thể thay đổi được cái “Nỗi khát vọng tình yêu/Bồi hồi trong ngực trẻ”, khao khát được yêu, được sống trong tình yêu nồng nàn, vẫn luôn bồi hồi trong trái tim ấm nóng, theo dòng máu đỏ lan tràn khắp cơ thể, rạo rực, đầy nhiệt huyết tuổi trẻ.

Tác giả từng đứng trước biển lớn và suy nghĩ về mối quan hệ giữa “anh” và “em”, về sóng và biển, nỗi băn khoăn trong tình yêu của người phụ nữ. Hầu như khi yêu người con gái nào cũng hỏi người mình yêu một câu tương tự như này: “Vì sao anh yêu em?” Rồi lại tự hỏi mình: “Ôi, sao xưa kia bao người tốt hơn giỏi hơn mình không chọn lại chọn anh ấy?”, nhưng liệu có ai trả lời được không? Tình yêu mà, làm gì có lý do, ta sẽ yêu nhau trong một khoảnh khắc nào đó, chỉ là cái liếc mắt đa tình của chàng trai hay nụ cười hé môi của cô gái, cũng đủ khiến đối phương chìm trong men say tình ái. Xuân Quỳnh trả lời được sóng bắt đầu từ gió, nhưng gió bắt đầu từ đâu thì nữ sĩ cũng chịu bó tay. Cũng như trong tình yêu, nữ sĩ ngần ngại mà viết rằng: “Em cũng không biết nữa/ Khi nào ta yêu nhau?”. Cái suy tư ấy vừa lãng mạn vừa là sự rối bời trong tình yêu của cô gái, cô ấy cần một câu trả lời, một câu trả lời đủ để có được cảm giác an toàn từ chàng trai. Khi “em” sống với tình yêu khắc khoải, hàng loạt nghĩ suy như ngàn con sóng dù ở lòng sâu hay mặt nước thì cũng chỉ nhớ tới một mình bờ cát, cũng như em chỉ có một mình anh mà thôi. Nỗi khổ tương tự chỉ những ai đã yêu mới thấu hiểu, nhớ đến “Ngày đêm không ngủ được”, nhớ đến “Cả trong mơ còn thức”. Tình yêu ấy to lớn, nỗi khát khao của cô gái trẻ chẳng biết đến bậc nào mà giấc mơ vẫn “còn thức”.

Nỗi yêu thương nhung nhớ, xuôi Bắc ngược Nam cũng chẳng chút nào vơi bớt, lòng “em” luôn “Hướng về anh một phương”, thủy chung tận cùng. Xuân Quỳnh so sánh tình yêu với trăm nghìn con sóng nước, sóng nào chẳng đổ về bờ, tình yêu cũng vậy nếu thật lòng thương yêu, chẳng khó khăn nào có thể chia lìa đôi lứa, người có lòng ắt sẽ gặp lại nhau bằng một cách thức nào đó, gọi là duyên phận chăng? Tác giả lại lấy cuộc đời đối với biển rộng, đời có dài mấy rồi năm tháng cũng trôi qua, tuổi xuân cũng chẳng còn, biển dẫu lớn nhưng mây vẫn bay về phương xa, đi khỏi tầm mắt biển.

Xuân Quỳnh có ý thức rất lớn về tuổi thanh xuân, về cuộc đời, về tình yêu, bà sống với tình yêu, với cái ước muốn dung dị đời thường. Bà có ước muốn lạ “Làm sao được tan ra/Thành trăm con sóng nhỏ”, Xuân Quỳnh “tham” lắm, một con sóng chẳng khiến bà thỏa mãn, chỉ muốn sao càng nhiều con sóng càng tốt, thế mới thỏa chí vẫy vùng với biển cả tình yêu, để tình yêu lưu lại muôn đời, để có tình yêu đậm sâu, vĩnh cửu.

Trong hoàn cảnh đất nước vào giai đoạn năm 1967-1968, chiến tranh miền Bắc ác liệt vô cùng, hàng vạn nam thanh nữ tú hăng hái ra chiến trường, những cuộc chia li vội vã, tiếc nuối, người đi kẻ ở, nửa buồn nửa vui. Nghe bài hát có câu thế này: “Sầu mà chi em? Lúc non sông cần trai hùng. Buồn mà chi em? Mai em về trong nắng êm.”. Gieo rắc vào lòng người con gái bao hi vọng đẹp đẽ, và thế là người con gái ôm tình yêu đắm say, chờ bóng người lính chiến quay về, tấm lòng trung trinh, kiên cường của người phụ nữ quả thật đáng quý biết bao. Xuân Quỳnh viết bài thơ Sóng có lẽ cũng ảnh hưởng ít nhiều từ những cuộc chia ly ấy, đâu phải chỉ riêng cảm xúc tình yêu của riêng mình bà.

Đọc thơ của Xuân Quỳnh thích lắm, thích vì cái hồn nhiên, yêu đời, thích vì cái mong ước về tình yêu lứa đôi thật dung dị, nhưng tràn đầy cảm hứng lãng mạn, bay bổng. Dù trong độ tuổi nào, nhưng ta có thể thấy rằng thơ Xuân Quỳnh viết về tình yêu vẫn vậy, vẫn tràn ngập hy vọng đẹp đẽ, thể hiện cái tôi của người phụ nữ Việt Nam trong tình yêu, cuộc sống. Nỗi khao khát yêu và được yêu lúc nào cũng mãnh liệt, trực chờ tuôn trào mạnh mẽ. Thơ của bà cũng ca ngợi những đức tính tốt đẹp của người phụ nữ Việt Nam, thủy chung, son sắt, một lòng một dạ, hy sinh vì tình yêu. Tác giả sử dụng tài tình hình ảnh con sóng để nói thay cho tâm trạng người phụ nữ khi yêu, một hình ảnh vừa giản dị, dễ hình dung lại mang tính biểu tượng cao, đem lại cho bài thơ hiệu quả nghệ thuật và mạch cảm xúc dạt dào, việc thể hiện tâm tư của Xuân Quỳnh được trọn vẹn. Sóng – Bài thơ cho tình yêu của phụ nữ.

3. Nghị luận về bài thơ Sóng (Xuân Quỳnh)

Tình yêu với những địa hạt huyền bí thiêng liêng của riêng nó từ bao lâu nay vẫn là chân trời mời gọi những ngòi bút đến cày xới mảnh đất ấy. Nhưng, mỗi dấu chân đến kiếm tìm lại tự chiêm nghiệm được cho mình những triết lý mới, và đồng thời để lại dấu ấn của riêng mình tại đó. Nếu Xuân Diệu mang đến cho độc giả một tâm hồn thơ đầy sôi nổi, rạo rực thì Xuân Quỳnh đắm vào trong trang thơ về nữ tính, và tâm hồn giàu trực cảm tinh tế của chị, có lẽ vì thế chẳng mà Sóng vẫn là bài thơ neo đậu rất nhiều những cảm tình trong lòng độc giả. Trước hết, Sóng mở đầu bằng những dòng thơ thể hiện sự đối chọi và hòa điệu rất riêng đến từ cảm nhận của nhà thơ:

*“Dữ dội và dịu êm
Ồn ào và lặng lẽ
Sóng không hiểu nổi mình
Sóng tìm ra tận bể.”*

Nếu để ý ta nhận ra, ở hai câu thơ đầu là sự giao thoa của những trạng thái cảm xúc đối lập, vừa dữ dội mà cũng thật dịu êm, vừa ồn ào mà lại mang cả sự lặng lẽ. Đó là điệu hồn riêng của những con sóng khi hòa mình vào đại dương, hay cũng là nét đẹp vừa mềm mại dịu dàng nữ tính mà cũng thật cá tính của người phụ nữ hiện đại. Nhưng, điểm kết ở hai câu thơ đầu, vẫn là sự hướng về những gì bình yên, êm đềm, lắng đọng nhất. Đó chính là sự biểu hiện một cách đầy tinh tế nét nữ tính của Xuân Quỳnh, rằng có người phụ nữ nào lại không mong tìm được bến đỗ yên bình cho con thuyền trái tim, rằng có trái tim yêu nào không mong mỏ neo của tâm hồn mình không gặp bão tố. Mong ước thắm sâu ấy, chính là nét đẹp của nữ sĩ gửi riêng vào điệu thơ. Nhưng, khát khao hạnh phúc, khát khao cuộc sống bình dị ấm êm, con sóng ấy quyết không chấp nhận sự sắp đặt, sự đơn độc, nó khao khát mãnh liệt được tìm ra tận bể, để thấu hiểu chính mình, thấu hiểu bản thể. Tìm ra tận bể, hay cũng chính là tìm về cội nguồn, tìm về không phải để một mình một dòng lưu chảy đơn độc, mà bản thân con sóng ấy chủ động khao khát được sẻ chia, được lắng nghe, được đồng điệu. Nhưng nét mới mẻ trong cách dùng từ của Xuân Quỳnh lại một lần nữa khiến người đọc nhận ra, sóng trong thơ chị chẳng còn là con sóng phải đợi phải chờ bất kỳ ai đến khám phá, mà tự nó, chủ động tìm ra tận bể. Rằng ta nhận ra, người con gái hiện đại đã không còn trong thế bị động nữa, mà nó chủ động kiếm tìm, chủ động chinh phục, nó chẳng còn là tấm lụa đào tùy tay người mua kẻ bán như trong ca dao nữa rồi.

*“Ôi con sóng ngày xưa
và ngày sau vẫn thế
Nỗi khát vọng tình yêu
Bồi hồi trong ngực trẻ”.*

Quá khứ, hiện tại và cả sau này, trái tim yêu vẫn đập mãi những nhịp đập hồi hả tha thiết hướng về bến bờ hạnh phúc, cũng giống như con sóng dịu êm mãi vô vào bờ cát để mong tìm kiếm điểm tựa cho chính mình.

*“Trước muôn trùng sóng bể
Em nghĩ về anh, em
Em nghĩ về biển lớn
Từ nơi nào sóng lên
Sóng bắt đầu từ gió
Gió bắt đầu từ đâu
Em cũng không biết nữa
Khi nào ta yêu nhau?”*

Lại là câu chuyện nhằm muốn cắt nghĩa, lý giải nguồn gốc của tình yêu, nhưng có thể nhận ra, ở Sóng Xuân Quỳnh không sa đà vào những triết lý để phân tích, lý giải mang tính logic triết luận. Cái Xuân Quỳnh nhấn mạnh và thể hiện ở đây, đó là tình yêu là một quy luật, với những chân lý riêng, nó là câu chuyện của sự đồng điệu và lắng nghe từ hai trái tim yêu, nó

không phải là bài toán để người ta có thể phân tích rạch ròi và tìm ra đáp số chính xác nhất. Cho nên, chẳng riêng gì Xuân Quỳnh biết bao nhiêu ngòi bút dùng vốn liếng văn thơ để mong làm tỏ tường nguồn cội của tình yêu cũng đều bất lực, lắc đầu đầy thôi. Họ chẳng, nếu có sự lí giải, đó cũng là sự cảm nhận một cách cảm tính nhất từ lăng kính chủ quan của nhà thơ ấy. Vậy nên, yêu không chỉ là sự nồng nàn trong cảm xúc, sự nồng nàn trong cảm xúc chỉ là điểm khởi đầu của hành trình, muốn vỡ mãi những con sóng lòng để giao cảm, thì nó đòi hỏi sự thấu cảm, sự thấu hiểu đến tỏ tường, kiệt cùng của hai tâm hồn. Như Xuân Quỳnh nói, chị cũng không biết về cội nguồn của tình yêu, nhưng chị yêu sự huyền diệu nhiệm màu và bí ẩn ấy mà tình yêu mang lại.

*“Con sóng dưới lòng sâu
Con sóng trên mặt nước
Ôi con sóng nhớ bờ
Ngày đêm không ngủ được
Lòng em nhớ đến anh
Cả trong mơ còn thức”*

Nếu con sóng đập vô hồi vô tận làm nên nhịp sống của biển, thì nỗi nhớ làm nên sự sống của một hồn yêu. Có lẽ vì thế, nên khi viết về các cung bậc trong cuốn từ điển tình yêu, nỗi nhớ thương đã trở thành đề tài trở đi trở lại của bất kì ngòi bút nào. Nhưng ở đây, một lần nữa, ta lại thấy Xuân Quỳnh mang cả điệu hồn mình phả vào từng con sóng, để từ đó mang lại những cảm nhận riêng, vô cùng mới mẻ. Nỗi nhớ của nhân vật trữ tình trong sóng bao trùm, chế ngự cả cái không cùng của thời gian và không gian, xâm chiếm toàn bộ thế giới vô biên của tâm hồn, nỗi nhớ cụ thể trong ý thức, nỗi nhớ mơ hồ trong tiềm thức, nỗi nhớ hiện hữu trong từng ý nghĩ và nhịp thở. Cái cồn cào da diết, mãnh liệt cuộn trào của cơn sóng lòng như đã cuốn nhịp thơ nhanh, dồn dập theo. Vì thế, nhịp điệu mà Xuân Quỳnh tạo ra ở đây không phải là nhịp điệu bên ngoài, nhịp điệu vô hồn của luật thơ bằng cứng nhắc, của những cách phối âm hiệp vần đơn thuần, mà là nhịp lòng, nhịp điệu của tâm hồn. Do đó thơ Xuân Quỳnh rất dễ tạo nên những dư ba trong lòng người đọc.

Tuy nhiên, có thể nhận ra trạng thái cả trong mơ còn thức không chỉ là nỗi nhớ, nó dường như còn là những dự cảm lo âu của trái tim người phụ nữ luôn khao khát hạnh phúc nhưng do phải trải qua quá nhiều những đắng cay, trái tim ấy vì thương tổn quá nhiều lần, những vết xước thậm chí đã hằn trong tim, nên ngay cả khi đang hạnh phúc trong tình yêu, vẫn luôn lo sợ. Đó chính là biểu hiện cho nét đa cảm, giàu trực cảm của hồn thơ Xuân Quỳnh.

Và đây, ở Sóng, ta lại bắt gặp một nét đẹp nữa của người phụ nữ Việt, nét đẹp truyền thống đã trở thành bản sắc tâm hồn, tuy nhiên dưới cách diễn đạt mới mẻ của Xuân Quỳnh, nét đẹp truyền thống như mang âm hưởng hiện đại:

*“Dấu xuôi về phương Bắc
Dấu ngược về phương Nam
Nơi nào em cũng nghĩ
Hướng về anh một phương”*

Phương Bắc Phương Nam, cùng cách diễn đạt mới lạ xuôi Bắc ngược Nam chính là cách Xuân Quỳnh khẳng định mạnh mẽ lòng thủy chung, son sắt, không phai chẳng nhạt, không hao chẳng khuyết của tâm hồn mình. Đây cũng chính là nét đẹp của người phụ nữ truyền thống.

Cuộc đời dài rộng thế, nhưng bôn ba và khăn khó là điều dễ hiểu, Xuân Quỳnh vẫn không tránh khỏi âu lo, nhưng âu lo để tin tưởng vào một tương lai tươi sáng hơn:

*“Ở ngoài kia đại dương
Trăm nghìn con sóng đó
Con nào chẳng tới bờ
Dù muôn vời cách trở
Cuộc đời tuy dài thế*

*Năm tháng vẫn đi qua
Như biển kia dẫu rộng
Mây vẫn bay về xa”*

Đến cuối cùng, hồn thơ ấy, hơn cả khao khát hạnh phúc, nỗi nhớ, đó là khao khát về sự hòa nhập, gắn kết đến vĩnh hằng:

*“Làm sao được tan ra
Thành trăm con sóng nhỏ
Giữa biển lớn tình yêu
Để ngàn năm còn vỗ”.*

Đây chính là lý do mà Sóng là bông hoa lạ trong vườn thơ kháng chiến, bởi đề tài, bởi cảm xúc mà nhà thơ khai thác, nhưng xét đến cùng, nó vẫn là sự giao cảm, được cùng sẻ chia, hòa nhập làm một chứ không phải là sự tách mình đơn độc để đứng riêng một cõi như cái tôi thơ Mới đã làm.

Sóng của Xuân Quỳnh, như cỗ xe chở những cảm xúc của người đọc về lại khởi nguồn nguyên sơ nhất của tình yêu, nhưng cũng dội lại biết bao cảm xúc mới mẻ nhờ cách cảm, và văn phong của nữ sĩ. Có lẽ nhờ sự giao thoa ấy, nên dù đời thơ Xuân Quỳnh đã dừng, Sóng thơ Xuân Quỳnh vẫn vỗ khôn nguôi.

4. Bình giảng bài thơ Sóng của Xuân Quỳnh

Nếu như Xuân Diệu đã từng thổn thức vì tình yêu, dâng hiến trọn đời cho tình yêu chạy vội với thời gian để được yêu thì Xuân Quỳnh cũng thế, cũng từng thấp thỏm, lo âu, đau khổ vì yêu. Nhưng dù sao đi nữa, là phận nữ nhi nên người rất ít tó ra táo bạo, quá mạnh dạn như Xuân Diệu. Đọc thơ Xuân Quỳnh, ta thường bắt gặp hình ảnh con sóng, chiếc thuyền nói hộ tình yêu. Cũng vì lẽ ấy, suy cho cùng đây chỉ là những chất liệu dung dị, bình thường nhất trong cuộc sống song lại chứa đựng biết bao là ẩn ý, biết bao là ẩn tình mà Xuân Quỳnh muốn bày tỏ. Chúng ta đã đến với Sóng của Xuân Quỳnh để thưởng thức từng vị thương, vị nhớ của một người phụ nữ đang yêu.

Người ta thường ví rằng tình yêu là một bông hoa kì diệu! Vâng! Quả đúng như thế, tình yêu chưa bao giờ đi theo một hướng xác định. Cũng có lúc, người ta nhìn nhận tình yêu là cây đàn muôn điệu gảy lên muôn bản nhạc tình, có khi trầm bổng thiết tha, có khi nghe ngào đầu đốn, cũng có khi e ấp, nũng nịu, dễ thương. Thì đây, trong bài thơ này, tình cảm của nhân vật “Em” cũng biến thiên như thế!

Sóng là thơ ngũ ngôn, một thể thơ rất phù hợp để kể về một huyền thoại tình yêu đầy ăm ắp những tâm trạng khắc khoải, những cung bậc tình cảm và vì thế bài thơ dễ dàng được phổ nhạc. Sóng là một hình tượng ẩn dụ, là phương tiện bộc lộ tình cảm của nhân vật “Em”

*Dữ dội và dịu êm
Ồn ào và lặng lẽ
Sóng không hiểu nổi mình
Sóng tìm ra tận bể
Ôi con sóng ngày xưa
Và ngày sau vẫn thế
... Bồi hồi trong ngực trẻ.*

Một câu chuyện cổ tích về tình yêu được nhà thơ Xuân Quỳnh kể lại. Câu chuyện bắt đầu từ một con sóng chẳng biết xuất phát từ đâu, sóng hiện ra như một con người có nội tâm nhiều biến động. Hai trạng thái tâm hồn đối lập nhau, giằng xé nhau, buồn vui lẫn lộn. Sóng chẳng hiểu tại sao mình lại cứ “dữ dội” rồi “dịu êm”, “ồn ào” rồi “lặng lẽ”. Phải chăng sóng đang yêu, yêu ân thâm, lặng lẽ? Vâng! Một tình cảm đang rạo rức trong trái tim người con gái làm sao ai có thể “định nghĩa được tình yêu”. Một buổi chiều mộng? Một lần gặp gỡ? Một phút xao động trong tâm hồn? Người con gái hay chính nhân vật “Em” trong bài đang cố tìm câu giải đáp cho tình yêu, cho sự băng khuâng, đối lập của lòng mình. Và rồi chỉ còn một lối thoát: con sóng phải tìm ra tận bể cũng như “Em” đi tìm nguồn gốc của tình yêu.

Tâm hồn con người là một cõi mênh mông vô tận. Làm sao ta có thể đi xuyên suốt hết cái cõi vô tận ấy. Và ngay chính trong lúc cõi lòng đang bùng lên ngọn lửa yêu thương thì cô gái trẻ lại càng trầm trở, băng khuâng, khắc khoải, dằn vặt với chính lòng mình. Phải vượt khỏi cái giới hạn chật hẹp này, phải lao mình vào chân trời bao la, những miền vô tận để hiểu rõ lòng mình

Con sóng đã rời bờ ra đi, đi thật xa, cố tìm hiểu và soi mình với những con sóng khác để biết được sự huyền diệu của tình yêu, mà hiện tại đối với sóng vẫn còn là một bí mật. Tình yêu là gì ư? Một nhà thơ Pháp đã từng khẳng định: “Tình yêu là điều mà con người “không thể hiểu nổi”. Và thế rồi con sóng vẫn đi tìm mãi, tìm mãi:

*Ôi con sóng ngày xưa
Và ngày sau vẫn thế
Nỗi khát vọng tình yêu
Bồi hồi trong ngực trẻ.*

Tình yêu cũng như con sóng, vẫn vĩnh hằng với thời gian và tuổi trẻ. Xuân Diệu đã từng nói: “Hãy để trẻ con nói cái ngon của kẹo, hãy để tuổi trẻ nói hộ tình yêu” Tình yêu gắn liền với tuổi trẻ. Tuổi trẻ là trái tim dào dạt, đa cảm và rạo niềm yêu thương chất sống. Chính vì

thế mà cái khát vọng tình yêu cứ bồi hồi trong ngực trẻ, nó cứ thúc đẩy tuổi trẻ đi tìm chân lí yêu đương, cũng như con sóng “ngày xưa và ngày sau vẫn thế”. Tuy nhiên, câu thơ “bồi hồi trong ngực trẻ” là một câu thơ chưa chín. Thật ra ngực trẻ hay ngực già... đều nòng nân bồi hồi trước tình yêu. Song, sóng và em cứ tìm mãi mà chẳng hiểu chẳng thể hiểu được tình yêu. Sóng chính là điển hình của sự nhận thức về cái “quy luật” không thể cắt nghĩa được tình yêu:

*Sóng bắt đầu từ gió
Gió bắt đầu từ đâu
Em cũng không biết nữa
Khi nào ta yêu nhau.*

Sóng bắt đầu từ gió - Vâng! Gió bắt đầu từ đâu? Tình yêu bắt đầu từ đâu? cũng không biết nữa. Đọc những câu thơ này, ta chợt hình dung cái lắc nhẹ như một sự bất lực của cô gái. Trong khi người con gái cố đi tìm tình yêu thì tình yêu trở thành trò chơi ú tim, không tài nào nắm bắt được và thế là, muôn đời tình yêu vẫn là sự bí hiểm.

Tình yêu của “Em” giờ đây trở thành nỗi nhớ da diết, giày vò. Nó choáng đầy không gian, nó chiếm cả tầng sâu và bề rộng, nó trải dài trong mọi thời gian. Phạm Đình An đã nhận xét: “Tình yêu trong thơ Xuân Quỳnh không dừng lại ở mức độ yêu buổi đầu giản đơn hò hẹn, non nớt, ngọt ngào, mà là tình yêu hạnh phúc, tình yêu gắn bó với cuộc sống chung với nhiều đòi hỏi ở chiều sâu tình cảm, với nhiều chứng minh của thử thách, mang đậm dấu ấn trách nhiệm”. Chính vì thế nên tình yêu của người “Em” ở đây có thể nói không còn bông bột mà khá chín chắn, có sự can thiệp của lí trí, có ý thức về mặt tình cảm.

Ấy thế mà trong lòng người con gái vẫn trỗi dậy mãnh liệt một nỗi nhớ muôn hình muôn sắc:

*Con sóng dưới lòng sâu
Con sóng trên mặt nước
Ôi con sóng nhớ bờ
Ngày đêm không ngủ được.*

Nỗi nhớ của “em”, của tình yêu dữ dội được khởi đầu từ những cái cao cả lớn lao, không tụn mủn và tầm thường chút nào! Nỗi nhớ ấy da diết, cuốn lấy tâm hồn người con gái! Với Xuân Quỳnh là thế: mọi con sóng đều có bờ, mục đích là vỗ vào bờ nên khi sóng xa bờ thì phải nhớ bờ, ngày đêm không ngủ được.

Cũng như sóng, nỗi nhớ về “Anh” vẫn trào lên mãnh liệt:

*Lòng em nhớ đến anh
Cả trong mơ còn thức*

Tình yêu đến, tình yêu mang theo một nỗi nhớ vô bờ đến với “Em”, choáng ngợp tâm hồn “Em”. Tình yêu đã trở nên đậm đà đến thế, và nỗi nhớ lại càng da diết miên man.

“Có không gian nào dài hơn chiều dài nỗi nhớ, có một khoảng mệnh mông nào sâu thẳm hơn tình yêu...”. Vâng! Làm sao đo được nỗi nhớ, làm sao đo được tình yêu! “Em” vẫn nhớ đến “Anh”, chỉ nhớ về phương anh mà thôi:

*Dẫu xuôi về phương bắc
Dẫu ngược về phương nam
Nơi nào em cũng nghĩ
Hướng về anh - một phương*

Tình yêu thật huyền diệu! Điều đáng nói là “Em” biết chủ động, biết gửi trao nỗi nhớ về hướng xác định: Phương anh! - Phương của tình yêu: “rợp trời thương ấy mấy màu xanh suốt, mà em nghiêng hết ấy mấy về phương anh, mà em nghiêng hết ấy mấy về phương anh...” Tình yêu của người phụ nữ thật mãnh liệt nhưng cũng thật trong sáng, dung dị, một tình yêu thủy chung và trọn vẹn. Song để toàn vẹn mỗi tình ấy, con sóng phải vượt qua muôn ngàn cách trở:

*Ở ngoài kia đại dương
Trăm ngàn con sóng đó*

*Con nào chẳng tới bờ
Dù muôn vời cách trở*

Con sóng muốn tới bờ, phải vượt qua bao giông tố, bão bùng, Em muốn hướng về anh. phải vượt qua bao chạm bầy cuộc đời. Suy cho cùng, tình yêu phải cần thử thách tôi luyện mới thấy rõ giá trị thực sự của nó. Tình yêu muốn tồn tại cũng phải có sự ra đi và trở lại, phải có sự dỗi lên, lắng xuống cuối cùng trở về với tình yêu hồn nhiên thuở đầu.

Chính tình yêu của anh đã giúp cho em vượt qua tất cả, đón nhận một tình yêu vĩnh cửu - tình yêu lớn lao và cao thượng, không mang màu sắc vị không riêng rẽ mà là hòa trong cái chung và ở trong cái chung mệnh mông ắt, cái riêng sẽ tồn tại mãi mãi:

*Làm sao được tan ra
Thành trăm con sóng nhỏ
Giữa biển lớn tình yêu
Để ngàn năm còn vỗ.*

Tình yêu sẽ trưởng thành đậm thắm hơn và sẽ vĩnh hằng trong cái đẹp của tạo hóa.

Bài thơ kết thúc rồi mà nhịp điệu êm ái, nhẹ nhàng của tình yêu vẫn còn vương đọng đầu đây. Bài thơ thành công không chỉ trong việc miêu tả hình tượng "sóng" mà còn bộc lộ một tình yêu thật sôi nổi, nổi khao khát tình yêu của nhà thơ nữ. Đây chính là nét mới mẻ trong thơ ca hiện đại Việt Nam, trong rất nhiều loài hoa thì bông hoa Xuân Quỳnh tỏa ra một hương thơm riêng, một cách cảm nhận riêng về sóng - biển trong tình yêu. Tình yêu như con sóng mệnh mang, vô tận, song cái đích cuối cùng cũng là một tình yêu thứ nhất vĩnh hằng mãi mãi.